

Iulia Mărgărit

O EXPRESIE DIN VOCABULARUL OCUPAȚIONAL AL FEMEILOR:
A AVEA DE FURCĂ

Expresia anunțată în titlu, *a avea de furcă* „a avea de tors”, am reconstituit-o prin antonomie, pe baza variantei *a nu avea de furcă* „a fi cu desăvârșire sărac”, dar cu un sens secund, evident, în raport cu cel corespunzător. Varianta negativă înregistrată în dicționarul-tezaur, unde a fost preluată de la Zanne, P V, 306, exprimă măsura deplină a sărăciei, prin absența totală a lânii sau a cânepii, pentru tors, dintr-o gospodărie. CADE a înregistrat *a (mai) avea de furcă*, iarăși cu o anumită deviație de sens „a avea greutăți de depășit, la un moment dat”, probabil, plecând de la înțelesul (pe care îl considerăm) primitiv „a avea (mult) de tors (pentru a asigura îmbrăcămintea familiei, de exemplu)”. DEX nu confirmă structura citată în niciuna dintre posibilități, pozitivă sau negativă. În amintitul dicționar figurează nucleul lexical, *furcă* < lat. *furca*, cu mai multe accepții (1. „unealtă agricolă formată dintr-o prăjină cu doi sau trei dinți, din metal, folosită la strânsul fânului, clăditul șirelor etc.” 2. numele unor obiecte asemănătoare cu *furcă* 1. 3. „vergea de lemn la capătul căreia se leagă caierul pentru tors”), însoțit de câteva expresii, distanțate ca semantism de potențiala organizare primară *a avea de furcă* „a avea de tors”: *a se certa furcă* „a se certa foarte tare”; *a avea de furcă cu cineva* (sau *cu ceva*) „a avea de luptat cu cineva (sau cu ceva)”; *a da (cuiva) de furcă* „a crea probleme (cuiva)”. În cele ce urmează, încercăm să elucidăm expresiile citate vs. titlul *a avea de furcă*.

Nici în alte dicționare nu figurează organizarea primară *a avea de furcă*, pe care o invocăm în stabilirea opoziției *a nu avea de furcă*. După Gr. Brâncuș 2004: 78, nucleul acesteia „cuvânt important în terminologia populară, referitoare la agricultură și industria casnică, *furcă*, are două înțelesuri principale, aparent fără legătură între ele: 1. «unealtă de adunat fânul»; 2. «unealtă de tors manual»”. Același autor subliniază că dintre toate limbile romanice numai româna a dezvoltat și generalizat sensul de „*colus*, unealtă de tors” cu care apare și în dialectele sud-dunărene, iar în albaneză cu toate sensurile din română. În legătură cu aceeași chestiune, Cătălina Vătășescu (*Termeni de origine latină referitori la tors în română și albaneză*, în „Sud-estul și Contextul European”, IX, 1998, 32) confirmă sensurile, dar într-o anumită ordine „în albaneză, sensul principal al cuvântului *furcă* este «unealtă de tors», cel de «unealtă agricolă» fiind puțin frecvent”.

Revenind pe terenul limbii române, date fiind vechimea uneltei casnice (*Furci ce torc muierele – Pravila Moldovei* 1646 – DA s.v. 4.) și a ocupației reprezentate, cultura cânepii (v. DA s.v. 1.: anul 1697), este și firesc să întâlnim cele două motive și în lumea basmului, unde acțiunea se desfășoară în timpuri imemorabile, dar după modelul ocupațional al satului: „A fost odată un fecior de boier mare, și

LR, LXVI, nr. 3, p. 369–376, București, 2017

după ce cutreierase țările, răzbătând prin toate unghiurile, se întorcea la moșia sa. Și, trecând printr-o **cânepiște**, văzu trei fete ce munceau la **cânepă**. El își căuta de drum... când ajunse la urechile lui niște vorbe: «– De m-ar lua pe mine feciorul ăla de boier ce trece pe-aici, eu **i-aș îmbrăca curtea cu un fus**», zisese fata cea mare” (Ispirescu 2000: 64) sau „A fost odată un împărat tânăr... Și când îi dădea răspas trebile împărăției, se îmbrăca tiptil [= în travesti] și se ducea să se plimbe. Așa trece și pe dinaintea palatului unui împărat vecin și acolo vede trei fete... și auzi pe una din ele zicând: «– Eu aș lua de bărbat pe flăcău-ăsta de trece călare, și de-ar vrea și el să mă ia pe mine, **i-aș ține casa într-un fus de tort**»” (Stăncescu, *Basme*, 154).

Reținem trecerea de care se bucura cânepa, ca materie primă pentru îmbrăcăminte, chiar la curțile boierești și la cele împărătești. Totodată, subliniem și importanța acestei îndeletniciri pentru femei care, ca viitoare gospodine, o deprindeau din copilărie. În acest mod se explică, fascinația exercitată de unealtă asupra acestora la vârsta cea mai fragedă: „Venea lume de pe lume de se uita la dâșii [copiii cu părul de aur, aduși de apă]. Din toți privitorii, o babă bătrână mai pricepută, dorind și ea să-i aibă de feți ai ei, ducându-se acasă, aduse cu dânsa o **furcă mică** și un toiegele... Cum văzură copiii aceste lucruri, odată se repeziră la dânsel și **fata puse mâna pe furcă**, iar băiatul pe toiaș” (*id.*, *ib.*, 70).

În culegerea aceluiași autor, D. Stăncescu, în basmul *Înșir’te, mărgărite* (*op. cit.*, 161) în cazul celor doi frați, se confirmă obiectul care interesează aici: „băiatul avea o custură cu care tăia răchita, iar fata **o furcă** cu care torcea... și amândoi erau de aur... și venea lumea de pe lume de se uita la ei...”

Într-o altă variantă, se spune că soarele însuși cucerit de frumusețea copiilor „a dat fetei **o furculiță** [= dim. de la *furcă*] și băiatului un cuțit ca să se joace” (Fundescu 1896: 72). Dar furca era nelipsită la curțile împărătești nu numai pentru personal, ci chiar pentru împărăteasă¹ și fiicele ori nurorile acesteia. În *Povestea porcului*, tânăra soție penitentă, în drumul lung, efectuat pentru a-și recupera soțul, poposește la Sfânta Miercuri și primește în dar „**o furcă de aur, care torcea singură**”, împreună cu sfatul necesar pentru a izbândi: «Păstrează-o că ți-a prinde bine la nevoie»” (Creangă 2002: 55). Izbânda drumeței este sigură: o slujnică care vede... „**furca cea minunată torcând singură** fire de aur, de mii de ori mai subțiri decât părul din cap, [dă] fuga la stăpâna-sa și-i dă de veste” (*id.*, *ib.*, 58), provocând dorința acesteia din urmă de a o avea cu orice preț. Torsul era atât de bine cotate încât constituia „probă eliminatorie” pentru tinerele care-și disputau calitatea de viitoare soție a prințului moștenitor.²

¹ Un exemplu îl oferă doamna Ruxanda, din nuvela „Alexandru Lăpușneanu” care își întrerupe lucrul, pentru a-l „îmblânzi” pe Vodă: „– Ce veste, frumoasa mea doamnă? zise el sărutând-o pe frunte. Ce pricină te faci astăzi, când nu-i sărbătoare **a-ți lăsa fusele**?” (Negruzzi 1991: 95).

² Situația se întâlnește într-un basm cules de la românii minoritari din Ungaria: „– No”, zice împăratu câtă fată, „fioru mne cum te-o adus aice? „– D-apu el așa m-o făgăduit că dă femeie.” „– Num-așa-i poți fi femeie, dacă lucru care ți l-oi da, li găta într-o noapte [...]” O pus acolo nu știu câți fuiori dă cânepă, care n-o mai fost în lume să fi putută toarce nici zece muieri [...] „– No-apu”, zice, „fātu mne, dacă-i găta asta dă tors la noapte, atunci îi pute rămâne aice, dacă nu, îi mere cu Dumnezău. Unde-i mere, acolo-i mere, numa la curte nu-i mai rămâne”. (Florian, 145).

Torsul și țesutul, ca îndeletniciri specifice femeilor, prin excelență, sunt inseparabile de viața și destinul acestora. Frazemul înregistrat în Basarabia **a-i pune (cuiva) furca în brâu și coasa-n spate** „a sili (pe cineva) să muncească în domeniul care-i este propriu”, evidențiază repartitia uneltelor, conform specializării pe sexe (v. *Dicț. dialectal* IV s.v. *puni* 4.). În acest sens, Smaranda Creangă nu ar fi ezitat să aleagă furca drept obiect de câștig suplimentar pentru a-și vedea băiatul popă: *Mama însă era în stare să toarcă-n furcă și să învăț mai departe* (Creangă 2002: 168).

În epoca modernă, în campania de școlarizare a satelor, de multe ori, fetele vor fi împiedicate să frecventeze școala, de către părinți, tocmai în virtutea ocupației în discuție, devenită emblematică pentru fete și femei³.

„– Dar ce, părinte, școală le trebuie fetelor noastre?... **Să-și vadă de furcă și de război**, acolo-i treaba lor! Ce să facă ele cu cartea?” (Moroiu, S., 140). Aceeași recomandare o primesc și femeile, indiferent de condiția socială, atunci când încearcă să intervină în probleme exterioare îndeletnicirii lor de căpetenie, pentru care au fost pregătite încă din copilărie⁴. Educate în această direcție, furca devine „un instrument drag femeii, dar prin părțile câmpului nu o apucă (= nu torc) în toate zilele, ci numai iarna, pe la **clăci, șezători sau furcării**, cum se numesc acestea în Munții Moldovei de Sus. S-așază femeile în rând pe pat, **fiecare cu furca-n brâu**, torc și vorbesc...” (Pamfile, I.C., 10). Seria de sinonime desemnând ocaziile de a torce în grup (*clacă, șezătoare, furcărie*), în ultimul timp, s-a completat cu un nou cuvânt: *torcărie*. Mult mai personalizat decât denumirile anterioare, prin transparența lexicală deplină, derivatul cu analiza *toarce* + suf. *-ărie* în DLR, în realitate, creație analogică după *furcărie*, definește, fără echivoc, activitatea în care sunt angrenate femeile. A fost atestat, pentru Oltenia, în *Lexic reg.* II, 32, Bărbuț, *Dicț. olt., Gl. Olt.* și TDO, p. 58, pct. 914, Oteșani, Horezu: *La torcărie, torcăriile să fac mai mult iarna, în timpul iernii. Să strâng, tot la fel, femei, torc, în timpul torsului acolo, tot la fel, să fierb boabe dă porumb, să coc cartofi și mănâncă, spun ghicitori, glumesc, joacă, cântă, atâta!*

Deși ocupație strict feminină, în domeniul torsului, se întâlnesc și excepții. Așa de pildă... „la Humulești torc și fetele și băieții, și femeile și bărbații și se fac multe giguri [= vîguri] de sumani” (Creangă 2002: 188). Între aceștia, Nică a lui Ștefan a Petrei excela „la cusut și sărăduit [= împodobit cu *sărad* «șnur»] și, mai ales, la roată, mă întreteam cu fetele cele mari din tors; și din astă pricină răutăcioasa de Măriuca Săvucului, care, drept să vă spun, nu-mi era urâtă, făcea adeseori în ciuda mea și-mi bătea din pumni, poreclindu-mă «**Ion Torcălău**»” (*id., ib.*, 199).

³ Laurian-Massim înregistrează s.v. *furcă* două zicale, frecvente în contemporaneitatea lor [pe care le reproducem prin literarizare]: *Muirea își câștigă pâinea cu furca. Muierile să-și caute de furcă* (ca domeniu care le aparține în totalitate).

⁴ Menționăm, în acest sens, scena dintre colonelul Odobescu și soția sa, mediatoare a mulțimii în toiul evenimentelor premergătoare revoluției de la 1848 din București: „A doua zi [...] pe o căldură nesuferită, au venit Odobeasca, pe jos la cazarmă, acompaniată de popor: care au rămas afară din cazarmă, iar Odobescu, intrând, s-au pus în genunchi la Odobescu, rugându-l și conjurându-l ca, pentru dragostea dumneai și a copiilor săi, să nu facă sânge. Odobescu îi răspunse pe un ton marțial: «– **Furca, muiere, furca!** Nu te amesteca în politică» (Lăcusteanu 1991: 81).

Inseparabilă de femeii și de universul casnic al acestora, unealta este apreciată în consecință: *Furca la muiere cea mai mare avere* – Iordache Golescu, *ap.* Zanne, P VIII, 633. Copleșite de tors (atât lână, cât și in, cânepă, borangic), pentru a face față, femeile, ingenioase au extins operația, suprapunând-o altor activități care le reveneau. Dacă aveau de rezolvat probleme în afara gospodăriei, porneau de acasă cu furca în brâu, efectuând, simultan, două treburi: „Cine nu cunoștea pe lelea Maria Droaina, baba cea mai ursuză și soacra cea mai cicălitoare din sat? Unde te întorceai numai de ea dădeai. Toată ziua o vedeai pe drumuri, cu poalele-n brâu, cu coada gimbirului [= cimbirului; basmalei] lăsată pe spinare ca o foaie de brustur, c-un caier cât o mătăhuză în furcă și c-un măr sau c-un cartof în vârful fusului drept prâsnel: sfâr, sfâr, sfâr” (Moroianu, S., 112). Imaginea unei torcătoare itinerante s-a fixat în textele folclorice: [Pe drumul străbătut] „**I-am văzut ibovnica** / I-am văzut pe maică-sa / Una **din furcă torcând** / Alta din **drugă-ndrugând**” (Teodorescu, P.P., 551). „Primblă-mi-se plimbă / Cea maică bătrână... / **Din drugă-ndrugând / Din furcă torcând**” (Gaster, *Crestomație* II, 298, după DA). „Torsul din mers” s-a perpetuat în timp, astfel încât în satele oltenești, în copilăria poetului M. Sorescu, constituia un fapt obișnuit: „**Măria venea pe la noi cu furca-n brâu**” / Și punea furca așa pe pat și se culca lângă ea / «– Păi bine, fă, cu furca de ce mai veniși? Dacă te culcași...» zicea mama / «– Lasă-mă că nu mai văz să torc» / «– Ba ți-e lene» / «– Ei, mă, nu-mi crede niminea»” (*La liliaci*, II, 173). Gestul femeii cu furca, de capitulare în fața patului, s-ar explica prin oboseala zilei de muncă până în momentul respectiv. Întrevăzând posibilitatea unei relaxări, prin schimbarea activității, nu este exclus ca aceasta să fi plecat, cu premeditare, de acasă. În Bulzeștii Craiovei, întâlnirea cu o torcătoare mobilă nu surprindea pe nimeni decât prin frecvență și, implicit, prin cantitatea de materie primă: „De pe linia [= ulița] de la deal apare Ioncica lu Mutu, / **Cu furca-n brâu torcând**. / «– Asta de unde-o fi având atâta lână? / O să toarcă și-n / mormânt»” (*ib.*: 46). Acolo, în satul poetului oltean, „Toate femeile torceau / Atunci, lâna era la putere. / Se făceau haine, ciorapi, flanele, nu se îmbrăcau oamenii cu târgovețe d-astea [...]. Și când întâlnea câte-o femeie torcând / Păun americanul [poreclit astfel pentru că făcuse o călătorie în America] scotea ceasul de la brâu / Și umbla la el / «– Ce faci, mă?» / «– Păi îl dau în urmă, să meargă odată cu **fusul**» / zicea «– Uite că trecui în alt **fus!**» / La urmă, întâlnea alta răsucind / Și iar umbla la ceas... / «– Ia te uită ce mare e lumea, / Cum să te descurci cu atâtea **fuse?**»” (*id.*, *ib.*). Dincolo de impactul omonimic creat pe baza *fuselor* și de calamburul pe care „americanul” îl „gustă” solitar, reținem că femeile, chiar și după moarte, *ar fi avut de furcă*, cu alte cuvinte „ar fi avut de tors...” și... pe lumea cealaltă. Și totuși... expresia nu apare cu acest semantism în dicționare și nici cu altele adiacente. Pentru dezvoltarea acestora, presupunem că aportul torcătoarelor a fost decisiv. Aflată la drum, femeia cu furca cere informații în legătură cu lungimea acestuia, respectiv, cu bucata care i-a mai rămas de mers. Răspunsul, prin expresia *a (mai) avea încă de furcă*, cu siguranță cuprindea indicația despre restul distanței neparcuse, prin corelare cu ocupația acesteia, în cazul respectiv, practică „din mers”. Dacă pentru început structura, ca replică, a cunoscut o oarecare specializare pe

sexe, datorită îndeletnicirii momentane, la vedere, ulterior, s-a generalizat: „[Hoțul] umblă cât umblă până dădu de locul unde era mortul spânzurat și intră în vorbă cu străjarii: «– Bună ziua, fărtașilor!» «– Bună să-ți fie inima! Ești om din partea locului?» «– Vin de departe de tot, cale de două zile pe neodihnite. Am să mă duc în cutare sat. Nu sânteți buni să-mi spuneți **mai e mult pân-acolo?**» «– **Ehei, răspund străjarii cam în răs, mai ai de furcă și de drugă!**»⁵ (Lungianu, *Claca*, 140). La aceeași întrebare, într-un cadru de iarnă, pentru un călător călare, răspunsul este identic: „– Mă rog, frate Gheorghe, unde suntem noi aicea? Am rătăcit, cu viforu ăsta, drumu” / „– Da unde vrei dumneata să mergi?” „– La Popeștii de Sus!” „– La pocovnicu [sic!] Iordache?” „– Ei, da!” „– Apoi n-ai rătăcit drumul... **da mai ai de furcă** până în Popești... Aicea ești de abia în Hăculești” (Caragiale 1952: 208). Ambele contexte pun în evidență mutația de sens a expresiei, de la semantismul obișnuit „a avea mult de tors” la „a avea mult de mers”. Schimbarea s-ar explica prin asocierea celor două acțiuni, torsul și parcurgerea unei distanțe, în condițiile de inversare a priorităților. Plecând la drum, torcătoarea are în vedere, în prim plan, ținta pe care trebuia să o atingă și numai în plan secund epuizarea caierului. În noile circumstanțe, expresia acoperă un alt înțeles, în raport cu cel propriu, mascat: „a avea de parcurs un drum lung”, ceea ce pentru o persoană care merge și, simultan, toarce se exprimă prin *a mai avea de furcă (și de drugă)*. Într-un fel, expresia devine un fel de unitate de măsură *ad-hoc* pentru distanțe. Replica, în termeni ocupaționali, s-a declanșat, pentru început, la vederea femeii mergând și torcând, dar mai ales la întrebarea acesteia referitoare la continuarea drumului. Nu întâmplător, unii autori și-au propus să arate „modul în care s-au «format» unele frazeologisme pe drumul de la imaginea pierdută la semnificația actuală” (Munteanu 2013: 8). În cazul de față, ulterior, secvența *a mai avea de furcă* a fost preluată în uz, impunându-se ca formație de sine stătătoare, în absența dialogului itinerant. Drept dovadă ne folosim de autoritatea lui Caragiale (2001: 966) în a cărei operă am identificat frazemul ca structură conturată, autonomă: „Nimic din câte sunt în vederea omului nu e nemuritor în lumea asta și fiindcă tot ce e pe pământ trebuie neapărat să aibă o viață mai scurtă ca a pământului, căci încă și cu el, și cu toate ale lui, trebuie să se isprăvească odată... Decât până atunci mai va, **mai avem de furcă și mai va atâta** și **mai e atâta de tors**, încât nu trebuie să ne doară de pe acum capul de gândul zilelor din urmă ale micuței noastre planete.”

Sintagmele echivalente *mai avem de furcă* = *mai va atâta* = *mai e atâta de tors*, indubitabile ca sens, au devenit sinonime, prin emanciparea torsului în activitate „publică”, la vedere. Întrând în deprinderile comunității, practica efectuată „din mers”, va fi supusă unor interdicții, prin asimilarea la superstiții. Trecerea unei torcătoare mobile, urmată de căderea grindinei, a îmbrăcat aspectul relației de cauză – efect,

⁵ În glosarul aferent volumului, „pentru lămurirea vorbelor și zicerilor necunoscute de toți”, autorul a extras secvența *de furcă și de drugă*, cu înțelesul „cale lungă, timp îndelungat, așa că ai [sic!] mult de tors și de îndrugat până s-ajungi; femeile, când merg la drum, țin furca-n brâu, și întrebând pe drumeți dacă mai au mult până s-ajungă undeva or pe cineva, aceștia îi răspund în răs: «**Mai ai de furcă și de drugă!**»”

ducând la formularea unor reguli stricte, prohibitive: „Până pe vremea fânului, **femeile n-au voie să meargă cu furca-n brâu, torcând, că bate piatra**” (Şez. II, 197, jud. Suceava). În preajma oraşului Braşov, în ţinutul Săcelelor superstiţii similare planau asupra lucrărilor agricole: „Lelea Nuţa **străbătea**, de obicei, **câmpul** pe vreme frumoasă, **cu furca-n brâu**, sfârâind tot timpul din fusul cu prâsnel. Legătura cu borangic o avea atârnată de furcă. Dacă nu se întâlnea cu nimeni pe drum, cât se găsea printre holde, atunci era bine. Dar dacă se-ntâmpla cumva să-i iasă în cale vreun ceangău... atunci era bucluc. Căci ceangăul superstiţios şi el, nici una, nici două, dădea să-i scoată femeii furca din brâu şi să i-o rupă. Căci zicea el că «nu-i slobod să umble nimeni printre holde torcând, că se întorc şi bucatele». Pe când nenea Ianoş se sfădea cu lelea Nuţa, Luica lătra de mama focului, dându-se la el ca să-l rupă, nu altceva. Se făcea din întâlnirea asta o hărmălaie de s-auzea până-n sat” (Moroianu, S., 201). În asemenea întâlniri, cei doi consăteni „aveau de furcă” unul cu altul. Intenţia bărbatului de a rupe ustensila femeii, stimula opoziţia acesteia. Întâmplări reale, de felul celei evocate, au generat un semantism nou pentru aceeaşi structură originară: *a avea de furcă*. Aşadar, pentru început, aceasta a exprimat desfăşurarea unei activităţi de durată: torsul propriu-zis, extins la un sezon întreg = o iarnă, asupra unui volum considerabil de materie textilă (lână, in, cânepă), necesară ţesutului în război ori împletitului cu andrelele. Pentru transformarea acestora în fire, pe lângă şezători şi clăci, gospodinele au găsit procedee individuale de „creştere a productivităţii”, cum ar fi torsul din mers sau în timpul mersului. Sincronizarea celor două activităţi a dus la dezvoltarea unui nou înţeles pentru frazemul primitiv, „a mai avea de mers”, mai întâi, şi mai apoi, „a avea conflicte, dificultăţi cu cineva” nu din punctul de vedere al torcătoarei itinerante, ci al persoanei întâlnite. Conform unor credinţe locale (= superstiţii), drumeţele cu furca-n brâu purtau ghinion: fie că aduceau piatră asupra culturilor (v. *supra* Şez.), fie că „întorceau bucatele” (v. *supra*, Moroianu, S.), cu alte cuvinte, stopau creşterea acestora (v. DA s.v. *întoarce* refl. IV.5. „a da înapoi, a se micşora”, cu atestare din aceeaşi parte sudică a Transilvaniei: Păcală, *Răşinari*). Este motivul pentru care întâlnirea cu astfel de torcătoare „mobile” atrăgea, inevitabil, conflictul. Obiectul disputat devenea furca, considerată nefastă. Cei doi „combatanţi” urmăreau scopuri diferite: femeia să-şi apere ustensila, bărbatul să i-o rupă. În comun, cei doi *aveau de furcă*, adică de luptat. S-ar părea că, pentru început, expresia a avut acest punct de pornire, fiind declanşată de ocupaţia în exces a femeilor, devenită în timp, după credinţa unora, cauză de compromitere a culturilor. De aici opoziţia vehementă, nu numai verbală, la întâlnirea cu o torcătoare. Aceeaşi expresie s-a extins ulterior şi cu referire la bărbaţi, în conflictele cărora figura unealta agricolă omonimă, la care recurgeau în caz de pericol. Cum era de aşteptat, cele două structuri, virtual independente, s-au suprapus, dată fiind identitatea nucleului lexical din ambele expresii, dar cu motivaţie diferită.

Între timp, ustensila agricolă omonimă, convertită în armă de luptă, în mâna bărbaţilor, ar fi putut genera şi ea acelaşi frazem, dar semnificând „a avea dificultăţi, rezolvabile cu furca”. Spre încredinţare, oferim câteva contexte, relativ recente, susceptibile pentru a contura frazeologismul în discuţie dintr-o zonă extrem de

conservatoare, din spațiul exsovietic de limbă română, Transnistria: *A ieșit o maică din mănăstire. A zis că NU SE POATE, MĂI, SĂ ÎNCHIDEM LACAȘUL DOMNULUI! Ea [= maica] avea un fecior... dus la coasă. Și când a fost atacul ista mare, apoi el o venit de acolo înfierbântat și s-o băgat în contra lor [= activiștilor de partid] acolo... Noi, aici, la ușa bisericii, **aveam** vreo patru-cinci oameni cu **furcile de fier** [...] Da ei s-au apropiat... și trăgeau din levorver [...]. Cum curge ploaia cea mășcată, așa curgeau gloanțele (Beșleagă 2010: 372). Măi, ce-a gândit omul cela, că s-a repezi la noi **să ne spargă cu furca cei de fier?** (id., ib.: 374).*

Am insistat asupra frazemului *a avea de furcă* pentru a-i explicita proveniența și unul dintre sensuri, complicat prin omonimie. În varianta scurtă a acestuia ar fi imprudent să-l corelăm, exclusiv cu îndeletnicirea feminină. Dacă luăm în calcul versiunea cu augment, *a avea de furcă și de drugă*, atunci situația se dezambiguizează. În noua condiție, se poate explica înțelesul „a mai avea mult de mers până la...”, absent din dicționare. La origine, replica la interogația unei torcătoare mobile (asupra drumului de efectuat în continuare) se justifică prin evaluarea ironic-spontană a respondenților în ceea ce privește restul distanței de parcurs, folosind ca unitate de măsură chiar torsul, care trebuia, neapărat, să continue, conform indicației oferite.

Condamnată la ieșirea din uz prin ermetizare, odată cu dispariția suportului irepetabil, care a generat acest ultim semantism, expresia, înregistrată în texte beletristice, are și va avea nevoie din ce în ce mai stringent de „biografia” corespunzătoare.

BIBLIOGRAFIE

- Bărbuț = Dorina Bărbuț, *Dicționar de grai oltenesc*, Craiova, 1990.
 Beșleagă 2010 = Vladimir Beșleagă, *Destine transnistrene*. [Chișinău]. Editura „Prut Internațional”.
 Brâncuș 2004 = Gr. Brâncuș, *Istoria cuvintelor: Unitate de limbă și cultură românească*. Ediția a II-a, București, Editura Fundației „România de mâine”.
 CADE = I.-Aurel Candrea – Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I.-Aurel Candrea. Partea II: *Dicționarul istoric și geografic ilustrat*, de Gh. Adamescu, București, Editura „Cartea Românească”, [1926–1931].
 Caragiale 1952 = I.L. Caragiale, *La hanul lui Mânjoală*. Povestiri [București] „Editura de stat pentru Literatură și Artă”, 1952.
 Caragiale 2001 = I.L. Caragiale, *Opere* [vol.] III. Publicistică. Academia Română. Fundația națională pentru Știință și Artă, colecția „Opere Fundamentale”, coordonator acad. Eugen Simion. Ediție îngrijită și cronologie de Stancu Ilin, Nicolae Bârna, Constantin Hârlav. Prefață de Eugen Simion. București, [Editura] „Univers Enciclopedic”.
 Creangă 2002 = I. Creangă, *Amintiri din copilărie*, Chișinău, 2002.
 DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, București, 1913–1948.
 DEX = *Dicționar explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. București, 1986 (Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”).
Dicț. dialectal = *Dicționar dialectal* (cuvinte, sensuri, forme). Vol. I-V. Redactor responsabil Rubin Udler, Chișinău 1985.
 DLR = Academia Română, *Dicționarul limbii române* (DLR). Serie nouă, București, 1965 ș.u.

- Florian = Alexandru Hoțopan, *Florian*. Poveștile lui Teodor Șimonca, Békés, 1981.
- Fundescu 1896 = I.C. Fundescu, *Literatură populară, basme, orații, păcălituri și ghicitori, adunate de...* vol. I: *Basme*, București.
- Gl. Olt. = Glosar dialectal. Oltenia, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu, de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Nicolae Saramandu și Magdalena Vulpe. București, Editura Academiei, 1967.
- Ispirescu 2000 = P. Ispirescu, *Legendele sau basmele românilor*, București, Chișinău.
- La lilieci = M. Sorescu, *La lilieci. Poeme: Cartea a doua* [București], [Editura] Cartea Românească [1977].
- Laurian-Massim = A.T. Laurian și I.C. Massim, *Dicționarul limbii române*, I–II, București 1871, 1876.
- Lăcusteanu 1991 = Grigore Lăcusteanu, *Amintirile colonelului Lăcusteanu*. Ediție, text stabilit, note și comentarii, bibliografice, glosar și selecție critică de Sande Vârjoghe. Galați, Editura „Porto-Franco”. Muzeul Literaturii române.
- Lexic reg. II = *Lexic regional*, II, redactor-coordonator: Lucreția Mareș, 1967 (Societatea de Științe Istorice și Filologice).
- Lungianu, *Clacă* = Mihail Lungianu, *Clacă și robot. Icoane din viața țărănimii*. A III-a tipăritură adăugită și revizuită. București, 1921.
- Moroianu S. = B. Moroianu, *Chipuri din Săcele*, București [1938].
- Munteanu 2013 = C. Munteanu, *Frazeologie românească*. Formare și funcționare. [Iași], Institutul European.
- Negruzzi 1991 = C. Negruzi, *Păcatele tinerețelor „Chișinău”*, [Editura] „Hyperion”.
- Pamfile IC = T. Pamfile, *Industria casnică*, București, 1910.
- Păcală, Rășinari = V. Păcală, *Monografia comunei Rășinari*, Sibiu 1915.
- Stăncescu, *Basme* = Dumitru Stăncescu, *Basme, culese din gura poporului*. Cu o prefață de Ionnescu-Gion. București, Haimann, 1892.
- Șez. = *Șezătoarea*. Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director: Artur Gorovei, Fălticeni. Anul I, 1892 ș. u.
- TDO = *Texte dialectale. Oltenia*, publicate sub redacția lui Boris Cazacu, de Cornelia Coșuț, Galina Ghiculete, Maria Mărdărescu, Valeriu Șuteu și Magdalena Vulpe, București, Editura Academiei, 1967.
- Teodorescu, P.P. = G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, Culegere de ..., București 1885.
- Zanne P I–X = Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*. Vol. I–X, 1895–1912.

UNE EXPRESSION DU VOCABULAIRE CONCERNANT
LES OCCUPATIONS DES FEMMES: *A AVEA DE FURCĂ*

(Résumé)

Le travail discute l'origine de l'expression *a avea de furcă*, généralement, et spécialement avec le sens *a avea încă de mers*, au début pour une voyageuse avec la quenouille à la ceinture (*călătoare cu furca-n brâu*) en proposant en partant de cela, une vieille occupation des femmes: celle de filer et le lexique de cette occupation.

Cuvinte-cheie/Mots-clé: a avea de furcă, a avea de furcă cu cineva (cu ceva), a da de furcă (cuiva), a nu avea de furcă.

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
al Academiei Române, București, Calea 13 septembrie nr. 13*